

REPETYTORIA BECKA

Prawo konstytucyjne

pytania

kazusy

tablice

testy

| C.H.BECK

Polecamy w tej serii:

POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE

POSTĘPOWANIE CYWILNE

POSTĘPOWANIE KARNE

PRAWO CYWILNE – CZĘŚĆ OGÓLNA, wyd. 5

PRAWO HANDLOWE I GOSPODARCZE

PRAWO KARNE

PRAWO PRACY

PRAWO RZECZOWE, wyd. 5

SPADKI I PRAWO RODZINNE

ZOBOWIĄZANIA

Beck Akademia
konferencje • szkolenia • e-learning

Legalis
System Informacji Prawnej

Prawo konstytucyjne

pytania • kazusy • tablice • testy

Prof. UKSW dr hab. Bogumił Szmulik (red.)
dr Andrzej Pogłódek (red.)
dr Maciej Borski
mgr Magdalena Maksymiuk
dr Krystian Nowak
dr Bogusław Przywora
dr Joanna Uliasz

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2016

Stan prawny: 1 października 2016 r.

Wydawca: *Aneta Flisek*

Poszczególne części opracowali:

Pytania egzaminacyjne:

Dr Joanna Ullasz: 1–18, 36–46, 69–74, 136–150
Dr Andrzej Pogódek: 19–35, 75–95
Mgr Magdalena Maksymiuk: 96–135
Dr Bogusław Przywora: 59–68
Dr Krystian Nowak: 47–58

Kazusy:

Dr Bogusław Przywora
Dr Maciej Borski

Tablice:

Dr Krystian Nowak

Testy:

Prawo konstytucyjne, *B. Szmulik (red.), M. Borski, M. Maksymiuk, K. Nowak, A. Pieniżek, A. Pogódek, B. Przywora, B. Starzec, Testy Becka, C.H.Beck 2016.*

© Wydawnictwo C.H.Beck 2016

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: DTP Service
Druk i oprawa: P.W.P. Interdruk, Warszawa

ISBN 978-83-255-8803-8

ISBN e-book 978-83-255-8804-5

Spis treści

Wykaz skrótów	XI
---------------	----

Część A. Pytania egzaminacyjne

Pytanie 1–150	I
---------------	---

Część B. Kazusy

Kazus 1. Umowa międzynarodowa	109
Kazus 2. Immunitet, ułaskawienie	112
Kazus 3. Rozporządzenie z mocą ustawy, Trybunał Konstytucyjny	115
Kazus 4. Zaginięcie Prezydenta RP	119
Kazus 5. Kontrola nowelizacji ustawy	122
Kazus 6. Immunitet formalny, odpowiedzialność przed Trybunałem Stanu	125
Kazus 7. Uprawnienia Prezydenta RP w procesie ustawodawczym	128
Kazus 8. Skarga konstytucyjna	131
Kazus 9. Kontrola partii politycznych, referendum	135
Kazus 10. Stan klęski żywiołowej	138
Kazus 11. Kontrola ustawy budżetowej	141
Kazus 12. Referendum ogólnokrajowe	145
Kazus 13. Zmiana Konstytucji RP	150
Kazus 14. Komisja śledcza	153
Kazus 15. Stan wyjątkowy	156

Część C. Tablice

Tablica 1. Forma państwa	159
Tablica 2. Forma rządu	159
Tablica 3. Budowa terytorialna państwa	160
Tablica 4. Styl rządzenia państwem (reżim polityczny)	160
Tablica 5. Formy sprawowania władzy	161

Tablica 6. Współczesne koncepcje praw człowieka	161
Tablica 7. Wolności i prawa człowieka i obywatela – zasady ogólne	162
Tablica 8. Katalog konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela	162
Tablica 9. Wolności i prawa osobiste	163
Tablica 10. Wolności i prawa polityczne	164
Tablica 11. Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne	164
Tablica 12. Środki ochrony praw i wolności	165
Tablica 13. Dualistyczny charakter polskiego systemu źródeł prawa	165
Tablica 14. Hierarchia źródeł prawa powszechnie obowiązującego	166
Tablica 15. Definicja „Konstytucji”	166
Tablica 16. Cechy szczególne Konstytucji	167
Tablica 17. Funkcje Konstytucji	167
Tablica 18. Typologia Konstytucji	168
Tablica 19. Systematyka Konstytucji RP z 2.4.1997 r.	169
Tablica 20. Zmiana Konstytucji RP – przebieg	170
Tablica 21. Szczególny tryb zmiany rozdziałów: I, II i XII Konstytucji RP	171
Tablica 22. Ustawa	171
Tablica 23. Rozporządzenie	172
Tablica 24. Podmioty upoważnione do wydawania rozporządzeń	172
Tablica 25. Rozporządzenie z mocą ustawy	173
Tablica 26. Umowy międzynarodowe	173
Tablica 27. Akty prawa miejscowego	173
Tablica 28. Akty prawa wewnętrznie obowiązującego	174
Tablica 29. Rodzaje demokracji	174
Tablica 30. Cechy demokracji	174
Tablica 31. Instytucje demokracji bezpośredniej w Polsce	175
Tablica 32. Rodzaje referendum ogólnokrajowego	175
Tablica 33. Referendum krajowe w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa	176
Tablica 34. Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej	176
Tablica 35. Referendum zatwierdzające zmianę Konstytucji RP	177
Tablica 36. Inicjatywa ludowa	177
Tablica 37. Konstytucyjne zasady ustroju RP – katalog	178
Tablica 38. System władzy ustawodawczej	180
Tablica 39. Organy Sejmu i Senatu	180
Tablica 40. Kadencja Sejmu i Senatu	181
Tablica 41. Skrócenie kadencji Sejmu i Senatu	182
Tablica 42. Ustawodawcza funkcja Sejmu	182
Tablica 43. Kontrolna funkcja Sejmu	183
Tablica 44. Kreacyjna funkcja Sejmu	183
Tablica 45. Role ustrojowe Prezydenta RP	183
Tablica 46. Wybory Prezydenta RP	184
Tablica 47. Kadencja Prezydenta RP	184
Tablica 48. Wygaśnięcie mandatu Prezydenta RP przed upływem kadencji	185
Tablica 49. Czasowa niemożność sprawowania urzędu Prezydenta RP w trakcie kadencji	185

Tablica 50. Akty urzędowe Prezydenta RP _____	186
Tablica 51. Kontrasygnata Prezydenta RP _____	186
Tablica 52. Rodzaje odpowiedzialności Prezydenta RP _____	187
Tablica 53. Kompetencje Prezydenta RP w stosunku do władzy ustawodawczej _____	187
Tablica 54. Kompetencje Prezydenta RP w stosunku do władzy wykonawczej _____	188
Tablica 55. Kompetencje Prezydenta RP w stosunku do władzy sądowniczej _____	188
Tablica 56. Kompetencje Prezydenta RP w zakresie spraw zagranicznych _____	189
Tablica 57. Kompetencje Prezydenta RP w zakresie zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi i bezpieczeństwa państwa _____	189
Tablica 58. Rada Gabinetowa _____	190
Tablica 59. Rada Bezpieczeństwa Narodowego _____	190
Tablica 60. Dymisja poprzedniej Rady Ministrów _____	190
Tablica 61. Tryb powołania Rady Ministrów _____	191
Tablica 62. I Tryb Rezerwowy powołania Rady Ministrów _____	191
Tablica 63. II Tryb Rezerwowy powołania Rady Ministrów _____	192
Tablica 64. Funkcje Rady Ministrów _____	192
Tablica 65. Tryb pracy Rady Ministrów _____	192
Tablica 66. Zasady funkcjonowania Rady Ministrów _____	193
Tablica 67. Kompetencje Rady Ministrów _____	193
Tablica 68. Skład Rady Ministrów _____	194
Tablica 69. Prezes Rady Ministrów _____	194
Tablica 70. Organy pomocnicze Rady Ministrów _____	195
Tablica 71. Rodzaje odpowiedzialności członków Rady Ministrów _____	196
Tablica 72. Podział władzy sądowniczej _____	196
Tablica 73. Rodzaje sądów _____	196
Tablica 74. Organy Sądu Najwyższego _____	197
Tablica 75. Izby Sądu Najwyższego _____	197
Tablica 76. Kompetencje Sądu Najwyższego _____	198
Tablica 77. Sądy powszechne _____	198
Tablica 78. Rodzaje sądów powszechnych _____	199
Tablica 79. Wydziały w sądach powszechnych – sąd rejonowy _____	199
Tablica 80. Wydziały w sądach powszechnych – sąd okręgowy _____	199
Tablica 81. Wydziały w sądach powszechnych – sąd apelacyjny _____	200
Tablica 82. Organy sądów powszechnych _____	200
Tablica 83. Organy samorządu sędziowskiego _____	200
Tablica 84. Gwarancje niezawisłości sędziowskiej _____	201
Tablica 85. Sądy administracyjne _____	201
Tablica 86. Rodzaje sądów administracyjnych _____	202
Tablica 87. Organy Naczelnego Sądu Administracyjnego _____	202
Tablica 88. Sądy wojskowe _____	202
Tablica 89. Rodzaje sądów wojskowych _____	203
Tablica 90. Konstytucyjne zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości _____	203
Tablica 91. Rodzaje Trybunałów _____	204
Tablica 92. Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego _____	204
Tablica 93. Kontrola konstytucyjności aktów normatywnych _____	205
Tablica 94. Skład Trybunału Konstytucyjnego _____	205

Tablica 95. Status sędziego Trybunału Konstytucyjnego	206
Tablica 96. Skład Trybunału Stanu	207
Tablica 97. Odpowiedzialność konstytucyjna – zasady	207
Tablica 98. Delikt konstytucyjny	208
Tablica 99. Odpowiedzialność konstytucyjna – rodzaje	209
Tablica 100. Skład Krajowej Rady Sądownictwa	210
Tablica 101. Najważniejsze kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa	211
Tablica 102. Organy Krajowej Rady Sądownictwa	212
Tablica 103. Komisje stałe w Krajowej Radzie Sądownictwa	212
Tablica 104. Najwyższa Izba Kontroli	212
Tablica 105. Organy Najwyższej Izby Kontroli	213
Tablica 106. Kryteria kontroli dokonywanej przez Najwyższą Izbę Kontroli	213
Tablica 107. Zasady kontroli dokonywanej przez Najwyższą Izbę Kontroli	214
Tablica 108. Inicjowanie kontroli przez Najwyższą Izbę Kontroli	215
Tablica 109. Rzecznik Praw Obywatelskich	215
Tablica 110. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	216
Tablica 111. Skład Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	216
Tablica 112. Statut członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	216
Tablica 113. Zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	217
Tablica 114. Skład prokuratury	217
Tablica 115. Prokuratorzy	218
Tablica 116. Krajowa Rada Prokuratorów przy Prokuratorze Generalnym – skład	219
Tablica 117. Krajowa Rada Prokuratorów – zadania	220
Tablica 118. Zasady ogólne finansów publicznych	220
Tablica 119. Budżet państwa	221
Tablica 120. Inicjatywa ustawodawcza w zakresie budżetu	221
Tablica 121. Tryb uchwalania budżetu	221
Tablica 122. Narodowy Bank Polski	222
Tablica 123. Organy Narodowego Banku Polskiego	222
Tablica 124. Rodzaje stanów nadzwyczajnych	223
Tablica 125. Stan wojenny	224
Tablica 126. Stan wyjątkowy	225
Tablica 127. Stan klęski żywiołowej	226

Część D. Testy

Test 1. Nauka prawa konstytucyjnego. Geneza polskiego konstytucjonalizmu	227	Odpowiedzi do testu 1	355
Test 2. Konstytucja jako ustawa zasadnicza	234	Odpowiedzi do testu 2	355
Test 3. Źródła prawa	241	Odpowiedzi do testu 3	356
Test 4. Podstawowe zasady ustroju państwa	253	Odpowiedzi do testu 4	357
Test 5. Podstawy statusu prawnego człowieka i obywatela	260	Odpowiedzi do testu 5	357
Test 6. Prawo wyborcze	275	Odpowiedzi do testu 6	358
Test 7. Instytucje demokracji bezpośredniej	281	Odpowiedzi do testu 7	359
Test 8. Sejm i Senat	289	Odpowiedzi do testu 8	360

Test 9. Prezydent _____	300	Odpowiedzi do testu 9 _____	361
Test 10. Rada Ministrów _____	309	Odpowiedzi do testu 10 _____	361
Test 11. Organy sądownicze i status sędziów _____	317	Odpowiedzi do testu 11 _____	362
Test 12. Trybunał Konstytucyjny. Wybrane zagadnienia _____	325	Odpowiedzi do testu 12 _____	363
Test 13. Odpowiedzialność konstytucyjna. Trybunał Stanu _____	330	Odpowiedzi do testu 13 _____	363
Test 14. Organy kontroli i ochrony prawa _____	334	Odpowiedzi do testu 14 _____	363
Test 15. Samorząd terytorialny _____	343	Odpowiedzi do testu 15 _____	364
Test 16. Stany nadzwyczajne _____	347	Odpowiedzi do testu 16 _____	365

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

Konstytucja RP	_	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm. i sprost.)
KWyb	_____	ustawa z 5.1.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112 ze zm.)
PrUSP	_____	ustawa z 27.7.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 133)
RPOU	_____	ustawa z 15.7.1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 1648 ze zm.)
SNU	_____	ustawa z 23.11.2002 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1254)
TSU	_____	ustawa z 26.3.1982 r. o Trybunale Stanu (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 925 ze zm.)
TKU	_____	ustawa z 22.7.2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 1157)

2. Organy

KRRiT	_____	Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
KRS	_____	Krajowa Rada Sądownictwa
NIK	_____	Najwyższa Izba Kontroli
RM	_____	Rada Ministrów
SA	_____	Sąd Apelacyjny
SN	_____	Sąd Najwyższy
NSA	_____	Naczelny Sąd Administracyjny
RPD	_____	Rzecznik Praw Obywatelskich
RPO	_____	Rzecznik Praw Dziecka
SO	_____	Sąd Okręgowy
SR	_____	Sąd Rejonowy
TK	_____	Trybunał Konstytucyjny
TS	_____	Trybunał Stanu
WSA	_____	Wojewódzki Sąd Administracyjny

3. Inne skróty

art. _____	artykuł
itp. _____	i tym podobne
m.in. _____	między innymi
MS _____	Minister Sprawiedliwości
n. _____	następny (-a, -e)
np. _____	na przykład
orz. _____	orzeczenie
pkt _____	punkt
post. _____	postanowienie
poz. _____	pozycja
r. _____	rok
rep. _____	repertorium
RP _____	Rzeczpospolita Polska
s. _____	strona
tekst jedn. _____	tekst jednolity
tzn. _____	to znaczy
tw. _____	tak zwany
uchw. _____	uchwała
ust. _____	ustęp
uzas. _____	uzasadnienie
w zw. _____	w związku
ww. _____	wyżej wymieniony
wyr. _____	wyrok
zd. _____	zdanie
ze zm. _____	ze zmianami
zob. _____	zobacz

Część A. Pytania egzaminacyjne

Pytanie 1. Co należy rozumieć pod pojęciem „państwa”, „ustroju państwa”, „formy państwa”?

Zgodnie z przyjmowaną formułą państwowości w prawie międzynarodowym, **państwo** powinno odznaczać się określonymi właściwościami, tj. posiadać stałą ludność, określone terytorium, rząd oraz zdolność do wchodzenia w stosunki z innymi państwami (Konwencja z Montevideo z 1933 r.). Dość powszechna jest także definicja państwa według *Georga Jellinka*, zdaniem którego państwo to trwały związek ludzi, stale zamieszkujących określone terytorium i podlegających władzy zwierzchniej, którą uzupełnia się o ostatni element jakim jest suwerenność.

Państwo jest organizacją polityczną, przymusową, terytorialną i suwerenną (rozróżnia się suwerenność wewnętrzną i zewnętrzną).

Dla wyjaśnienia pojęcia „**ustrój państwa**” posłużyć się definicją sformułowaną przez *Arystotelesa*, który wskazywał, że: „ustrój państwowy jest to ujęcie w pewien porządek władz w ogóle, a przede wszystkim naczelnej z nich wszystkich. Tą władzą naczelną jest wszędzie rząd państwa, toteż w rządzie wyraża się ustrój państwa” (*Polityka*, ks. III).

Współcześnie, by opisać charakter danego państwa należy poddać analizie jego formę tj. sposoby i metody sprawowania władzy. Na **formę państwa** składają się: ustrój terytorialny (wyróżniamy państwa unitarne i federalne), forma rządów tj. stosunki między głową państwa, rządem i parlamentem (wyróżniamy republiki i monarchie, a wśród monarchii królestwa, księstwa, sułtanaty, cesarstwa) oraz reżim polityczny (demokratyczny, autokratyczny, totalitarny).

Pytanie 2. Jaką funkcję pełni Konstytucja RP jako akt normatywny o najwyższej mocy prawnej?

Funkcja Konstytucji RP oznacza zespół skutków społecznych, jakie stale w danej społeczności, w odniesieniu do określonej sfery rzeczywistości akt ten wywołuje (*B. Banaszak*¹).

¹ *B. Banaszak*, Prawo konstytucyjne, Warszawa 2008, s. 78.

Janusz Trzcinski wskazuje na trzy **podstawowe funkcje** Konstytucji RP: **petryfikującą** (polega na zabezpieczeniu i ochronie panującego układu stosunków ekonomicznych, społecznych i politycznych), **dynamiczną** (określa kierunki rozwoju państwa) i **prawną** (Konstytucja pełni rolę aktu prawnego) oraz **funkcje poboczne**, których bliżej nie charakteryzuje: **wychowawczą, integracyjną, propagandową i organizatorską**¹.

Jan Galster wymienia następujące funkcje Konstytucji RP: **prawną lub normatywną** (polega na tym, że Konstytucja jest aktem prawotwórczym o najwyższej mocy prawnej, składającym się z norm prawnych, które mają służyć jako kryteria oceny zachowań), **polityczną** (wyraża się tym, że konstytucja zawiera zasady ustrojowe legitymizujące ustalony w niej porządek), **społeczną** (polega na ustanowieniu i utrwaleniu ustroju państwa, który jest efektem kompromisu różnych grup społecznych), **organizacyjną** (polega na wyznaczeniu form życia zbiorowego, struktur społecznych, zasad funkcjonowania państwa), **integracyjną** (intensyfikuje więź obywateli z państwem), **programową**, która wiąże się z funkcją dynamizującą (konstytucja może sprzyjać określönemu przeobrażeniu stosunków społecznych) oraz **funkcję wychowawczą** (manifestuje się uświadamianiem i upowszechnianiem wartości konstytucyjnych)².

Bogusław Banaszak wymienia następujące funkcje Konstytucji RP: **prawna** (Konstytucja jest *lex fundamentalis* całego systemu prawnego, a więc także różnych systemów normatywnych istniejących w państwie; stoi na czele całego systemu źródeł prawa), **stabilizująca, czyli petryfikacyjna, programowa, czyli dynamiczna** (Konstytucja musi być zorientowana na przyszłość i wyznaczać cele działalności organów państwowych i cele całego społeczeństwa zorganizowanego w państwo), **integracyjna** (polega na ożywianiu identyfikacji obywateli z państwem), **organizacyjna** (określa zasady organizacji i funkcjonowania państwa oraz jego struktur wewnętrznych) oraz **wychowawcza** (z jednej strony, odzwierciedla akceptowany społecznie system wartości, z drugiej zaś, formułuje program na przyszłość – realizacja tego programu wpływa zarówno na świadomość całego społeczeństwa, jak i poszczególnych jego członków)³.

Pytanie 3. Jakie cechy wyróżniają Konstytucję spośród innych aktów normatywnych powszechnie obowiązujących?

Cechami, które wyróżniają Konstytucję spośród innych aktów normatywnych są: **najwyższa moc prawna, szczególna nazwa, szczególna treść, szczególny tryb uchwalania i zmiany**.

¹ J. Trzcinski, Funkcja prawna konstytucji socjalistycznej, Wrocław 1978, s. 20.

² J. Galster, [w:] Z. Witkowski (red.), Prawo konstytucyjne, Toruń 2009, s. 43 i n.

³ B. Banaszak, Prawo konstytucyjne, Warszawa 2008, s. 79–82.

Najwyższa moc prawna Konstytucji RP oznacza, że Konstytucja jest aktem nadrzędnym w stosunku do wszystkich pozostałych, zatem wszystkie pozostałe akty muszą być z nią zgodne. O nadrzędności Konstytucji RP możemy mówić w dwóch aspektach: pozytywnym i negatywnym. **Aspekt pozytywny** przesądza o tym, że wszelkie akty normatywne o niższej mocy prawnej mają konkretyzować i rozwijać w swej treści postanowienia i aksjologię Konstytucji RP. **Aspekt negatywny** oznacza zakaz wydawania aktów prawnych sprzecznych z Konstytucją. Zakaz ten funkcjonuje nie tylko w sensie materialnym (treściowym), ale także proceduralnym i kompetencyjnym. Oznacza on, że akty normatywne znajdujące się w hierarchii źródeł prawa niżej niż Konstytucja, po pierwsze, w swojej treści nie mogą być sprzeczne z postanowieniami Konstytucji RP, po drugie, akty normatywne niższego rzędu muszą być przyjmowane zgodnie z przyjętą wcześniej procedurą i po trzecie, wspomniane akty normatywne muszą być wydane przez organy wyposażone w odpowiednią do tego kompetencję.

Konstytucja jest ustawą, dla której ze względu na szczególne cechy, jakimi się wyróżnia spośród innych ustaw, zarezerwowana jest nazwa, stosowana w sposób jednostkowy, wyłącznie w odniesieniu do tego aktu prawnego.

Treść Konstytucji RP wyraźnie wyróżnia ją spośród innych aktów normatywnych. Ujmuje ona w sposób ogólny i kompleksowy zagadnienia związane z organizacją państwa, organizacją jego władz. Dotyczy podmiotu władzy suwerennej w państwie, zasad ustroju politycznego państwa, sytuacji prawnej jednostki, systemu organów państwowych ze wskazaniem naczelných organów władzy państwowej, a także podstaw ustroju społeczno-gospodarczego.

Szczególny tryb uchwalania i zmiany sprowadza się, w przypadku Konstytucji RP, do podniesienia określonych wymogów proceduralnych, w szczególności mam tu na myśli: ograniczenia kręgu podmiotów mogących zainicjować uchwalenie/zmianę Konstytucji RP, wydłużenia czasu procedowania nad projektem, zwiększenia wymogu większości (do np. większości kwalifikowanej), która musi opowiedzieć się za proponowaną zmianą, a także podniesienia wymogu odnośnie *quorum*, tj. minimalnej liczby członków kolegijskiego ciała uprawnionego do głosowania, która jest niezbędna do powzięcia wiążącego rozstrzygnięcia.

Pytanie 4. W jakim trybie została przyjęta Konstytucja RP z 1997 r.?

Przed wejściem w życie Konstytucji RP z 1997 r. obowiązywała tzw. Mała Konstytucja tj. ustawa konstytucyjna z 17.10.1992 r., która była aktem niepełnym, regulowała bowiem jedynie kwestie dotyczące władzy ustawodawczej, wykonawczej oraz samorządu terytorialnego, co ciekawe utrzymywała w mocy część przepisów Konstytucji RP z 22.7.1952 r.

Prace nad obowiązującą Konstytucją oraz jej uchwalenie i przyjęcie w ogólnokrajowym referendum konstytucyjnym odbywały się zgodnie z założeniami przyjętymi

w ustawie konstytucyjnej z 23.4.1992 r. o trybie przygotowania i uchwalenia **Konstytucji RP Rzeczypospolitej Polskiej**. Zgodnie z brzmieniem art. 1 ust. 1 wspomnianej ustawy, Konstytucję miał uchwalać Sejm i Senat połączone w Zgromadzenie Narodowe, następnie uchwalona Konstytucja RP miała zostać przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym.

Prawo inicjatywy ustawodawczej w zakresie przedstawienia Zgromadzeniu Narodowemu projektu nowej Konstytucji RP przysługiwało: Komisji Konstytucyjnej, grupie 56 członków Zgromadzenia Narodowego oraz Prezydentowi.

Uchwalenie Konstytucji RP miało nastąpić w trzecim czytaniu (po rozpatrzeniu poprawek Prezydenta RP) **większością 2/3 głosów** w obecności co najmniej połowy ogólnej liczby członków Zgromadzenia Narodowego (art. 8 ust. 3 ustawy konstytucyjnej o trybie przygotowania Konstytucji RP). Stało się to **2.4.1997 r. Referendum konstytucyjne** odbyło się **25.5.1997 r.** Frekwencja wyniosła 42,86%. Za przyjęciem Konstytucji RP opowiedziało się 52,71% głosujących. Zatem został spełniony wymóg z art. 11 ustawy konstytucyjnej o trybie przygotowania Konstytucji RP, który czynił konieczne, by za Konstytucją opowiedziała się większość biorących udział w głosowaniu. Spełnienie tego warunku pozwalało stwierdzić, że ustawa zasadnicza została przez Naród „przyjęta”¹ (zob. uchw. SN z 15.7.1997 r. w sprawie ważności referendum konstytucyjnego przeprowadzonego 25.5.1997 r.).

Dnia 16.7.1997 r. Konstytucja RP została ogłoszona w Dzienniku Ustaw. **Weszła w życie 17.10.1997 r.**, tj. po upływie 3 miesięcy od jej ogłoszenia (trzymiesięczne *vacatio legis* wynikało z brzmienia art. 243 nowo przyjętej Konstytucji RP).

Pytanie 5. Jakie zasady naczelné i o jakiej treści formuluje Konstytucja RP z 1997 r.?

Zasada demokratycznego państwa prawnego (art. 2) i zasada legalizmu (art. 7)

Zasada demokratycznego państwa prawnego wprowadzona została do polskiego porządku konstytucyjnego ustawą z 28.12.1989 r. i powtórzona w niezmienionym kształcie w art. 2 Konstytucji RP z 1997 r. Ta identyczność brzmienia przepisów nie jest bez znaczenia, ponieważ pozwala uznać, że bogate orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i innych sądów, które rozwinęło się na tle art. 1 dawnych przepisów konstytucyjnych, zachowuje aktualność także na tle obecnej Konstytucji RP.

Obecność zasady demokratycznego państwa prawnego przesądza o następujących kwestiach: Rzeczpospolita Polska jest państwem demokratycznym tzn. państwem, w którym władza wybrana jest w wolnych wyborach, państwem, w którym gwarantowane są prawa i wolności jednostki, a działalność organów władzy państwowej skrepowana jest więzami prawa (zasada legalizmu).

¹ Zob. uchw. SN z 15.7.1997 r. w sprawie ważności referendum konstytucyjnego przeprowadzonego 25.5.1997 r. (Dz.U. Nr 79, poz. 490).

Trybunał Konstytucyjny w obrębie zasady demokratycznego państwa prawnego wyróżnił jej elementy materialne i formalne. Do pierwszej kategorii zakwalifikowane zostały zasady: prawa do sądu, prawa do życia i prawa do prywatności. Do drugiej natomiast: reguły wywodzone z zasady praworządności formalnej (do 1989 r. zasada praworządności pełniła analogiczną funkcję jak wprowadzona później zasada demokratycznego państwa prawnego), tj. zasada prymatu ustawy w porządku prawnym, zasada nieograniczoności przedmiotowej ustawy, zasada hierarchiczności systemu prawa oraz zbiór zasad przyzwoitej legislacji, w którym wyróżniono: zasadę zaufania obywateli do państwa i tworzonych przez nie prawa, zakaz retroakcji, nakaz zachowania odpowiedniej *vacatio legis* przy wprowadzaniu prawa w życie, zasadę ochrony praw słusznie nabytych, zakaz zmiany prawa podatkowego w trakcie trwania roku podatkowego, ochronę „interesów w toku”, zasadę określoności przepisów prawa.

Zasada republikańskiej formy rządów (art. 1) i unitarnej formy państwa (art. 3)

Z samej nazwy państwa „Rzeczpospolita”, jak i z przyjętych rozwiązań ustrojowych wynika, że ustrojodawca z zamysłem przyjął zasadę republikańskiej formy rządów, której przeciwstawia się formę monarchiczną. Słowo „republika” pochodzi od łacińskiego *res publica* (dobro wspólne). W przypadku republikańskiej formy rządów kluczowe jest to, że głowa państwa (w Polsce to Prezydent) pełni swą funkcję przez określoną kadencję nie zaś dożywotnio, że wybierana jest w powszechnych wyborach, a urząd nie jest obejmowany w drodze dziedziczenia. Wartościami republikańskimi, są te wypisane na sztandarach Rewolucji Francuskiej. Mowa o hasłach: wolność, równość, braterstwo, ale także laickie państwo, człowiek, sprawiedliwość, własność.

Z pojęciem „państwa unitarnego” tożsame jest pojęcie „państwa jednolitego”. Przeciwnieństwem państwa jednolitego jest państwo złożone tj. federalne (np. Republika Federalna Niemiec, USA). Cechami kluczowymi państwa unitarnego jest: istnienie jednego systemu organów władzy państwowej, obowiązywanie jednej Konstytucji RP i jednego systemu prawa na całym terytorium państwa, obowiązywanie formuły jednolitego obywatelstwa, funkcjonowanie jednolitego systemu sądownictwa oraz brak wyodrębnienia w strukturze państwa obszarów administracyjnych politycznie suwerennych.

Zasada trójpodziału władzy i równoważenia się władz (art. 10)

Zasada trójpodziału władzy przesądza o istnieniu trzech kategorii władz: władzy ustawodawczej (Sejm i Senat), władzy wykonawczej (Prezydent i Rada Ministrów) oraz władzy sądowniczej (sądy i trybunały). Zasada ta jest konsekwencją obowiązywania zasady demokratycznego państwa prawnego i nie ma znaczenia wyłącznie organizacyjnego. Celem zasady podziału władz jest m.in. ochrona praw człowieka

przez uniemożliwienie nadużywania władzy przez którykolwiek ze sprawujących ją organów (orz. TK z 9.11.1993 r., K 11/93, Legalis).

W sensie podmiotowym (funkcjonalnym) podział władz oznacza wydzielenie pewnych rodzajowo odmiennych kierunków (sfer) działania państwa, takich jak stanowienie prawa, wykonywanie prawa, sądzenie (orz. TK z 19.7.2005 r., K 28/04, Legalis), jednak wyrażona w art. 10 ust. 1 Konstytucji RP zasada trójpodziału i równowagi władz nie oznacza ich separacji i braku wzajemnych zależności, ale przewiduje służące wspomnianej równowadze kształtujące oddziaływanie między organami należącymi do różnych władz (np. art. 179 Konstytucji RP przewiduje, że sędziowie są powoływani przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądowictwa).

Zasada pluralizmu politycznego (art. 11)

Artykuł 11 Konstytucji RP gwarantuje wolność tworzenia i działania partii politycznych. Określa także, że partie polityczne zrzeszają obywateli polskich, wprowadzając tym samym ograniczenie podmiotowe przynależności do tego typu organizacji. Zrzeszanie obywateli w partiach politycznych ma się odbywać na zasadach dobrowolności i równości.

„Partia polityczna (...) jest z jednej strony formą urzeczywistniania wolności zrzeszania się, i w szczególności realizowania aspiracji do zorganizowanego współdziałania w sprawowaniu władzy, z drugiej strony natomiast przez jej zdolność oddziaływania na kształtowanie polityki państwa stanowi element systemu politycznego. Prawo konstytucyjne uznaje niejednokrotnie partie polityczne nie tylko za ważny, ale także za konstytucyjnie niezbędny element liberalnego demokratycznego porządku prawnego. Z tego zakorzenienia partii politycznych zarówno w wolności jednostki do realizowania w zorganizowanej formie jej politycznych aspiracji, jak i wpływania tych zorganizowanych form na politykę państwa, wynikają ogólne założenia konstytucyjne dotyczące zasad wolności tworzenia i działania partii politycznych oraz dopuszczalnych w tym względzie ograniczeń (...)”¹.

Dobrowolność przynależności do partii oznacza zakaz przymuszania do wstępowania do partii i członkostwa w niej. Członek partii nie może być ani zmuszany do pozostawania w niej wbrew swojej woli, ani też do wystąpienia z niej. Z kolei równość obywateli polskich zrzeszających się w partie polityczne oznacza zakaz ich dyskryminacji w stosunkach wewnątrzpartyjnych. Statuty i inne dokumenty regulujące zasady członkostwa w partiach politycznych muszą zapewniać zarówno dobrowolność, jak i równość wszystkim członkom tych partii, a więc nie mogą narzucać im bezwzględnego posłuszeństwa wobec organów partii lub ich dyskryminować (post. TK z 24.11.2010 r., Pp 1/08, Legalis).

¹ Wyr. TK z 8.3.2000 r. (Pp 1/99, Legalis).

Trybunał Konstytucyjny wyraża przekonanie, że: „w pluralistycznym systemie demokratycznym musi istnieć przestrzeń dla istnienia i działalności partii radykalnych, kontestujących w debacie publicznej aktualny system, prezentujących, także w sposób drażniący, poza granicami głównego nurtu spektrum politycznego, poglądy na temat problemów społecznych i politycznych kraju. Swoboda działalności i udziału partii mieszczących się na obrzeżach demokratycznego spektrum politycznego w debacie publicznej stanowi sam rdzeń koncepcji społeczeństwa demokratycznego. Konstytucyjnymi granicami tolerancji dla działalności partii radykalnej są: a) niestosowanie przemocy, b) akceptacja systemu wolnych wyborów parlamentarnych oraz c) poszanowanie podstawowych praw i wolności człowieka”¹.

W polskim porządku prawnym art. 13 Konstytucji RP stanowi normę wykluczającą możliwość legalnego funkcjonowania określonych partii politycznych i innych organizacji. Zgodnie z jego treścią: „Zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszystów i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa”.

Zasada społecznej gospodarki rynkowej (art. 20)

Zgodnie z art. 20 Konstytucji RP, podstawą ustroju społeczno-gospodarczego Polski jest społeczna gospodarka rynkowa oparta na trzech filarach: wolności, działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu oraz współpracy partnerów społecznych.

Pojęcie „społeczna gospodarka rynkowa” ma w Konstytucji RP specyficzny sens. Artykuł 20 Konstytucji RP z 1997 r. zawęża bowiem swobodę ustawodawcy w kwestii wyboru systemu gospodarczego w państwie. Oznacza to, że jedyną konstytucyjnie dopuszczalną formą ustroju gospodarczego Polski jest koncepcja społecznej gospodarki rynkowej. Polski ustrojodawca tym samym odszedł od czysto liberalnego pojmowania ustroju gospodarczego. Gdyby tego nie uczynił odrzuciłby jakąkolwiek ingerencję państwa w funkcjonowanie mechanizmów rynkowych i wspomógł maksymalizowanie własnych korzyści przez pracodawców. Nie można jednak zapominać, że polski ustrojodawca wskazał również na konieczność poszanowania praw rynku. Właśnie dlatego państwo polskie powinno podejmować działania łagodzące społeczne skutki funkcjonowania praw rynku, ale bez łamania tych praw.

¹ Post. TK z 24.11.2010 r. (Pp 1/08, Legalis).